

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt trejetį leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2021 m. sausio 15 d.

Nr. 2 (1408)

Vlodo Terlecko fenomenas

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Anot prof. Onos Voverienės, Vladas Terleckas yra vienas iš ryškiausių mūsų laikmečio asmenybių, tęsiantis Lietuvos laisvės kovotojų pasipriešinimą informaciniame kare. Kovodamas prieš pokomunistinio laikotarpio šmėklas Lietuvoje, kalbėdamas Tautos sąžinės balsu ir įtaigiu žodžiu, tai daro su viltimi, kad daugelio tautiečių dvasia, dr. Jono Basanavičiaus žodžiais tariant, atsikvošės, įgaus išminties.

Vladas Terleckas Aukščiausiojoje taryboje - Atkuriamajame Seime. 1990 m. Nuotr. Romo Jurgaičio

Savo švietėjišką veiklą istorine tematika V. Terleckas pradėjo dar prieš trisdešimt metų, reaguodamas į kai kurių dabartinių istorikų norą spaudoje, knygose menkinti mūsų senovę, supaprastinti praeitį, niekinti viską, kuo didžiuojamės: Vytautą Didįjį, lietuvių pergales karuose su Rusija, savo šalies laisvės gynimą, pokario partizaninį karą. Kaip rašo V. Terleckas, kai kurių vadinamųjų novatorių istorikų (o jie dirba universitetuose ir moko jaunąją kartą) „fantazavimų, vertinimo akibrokštų, netiesios propagavimo gausa tiesiog apstulbina ir atima amą“. Ir tai baugina. Paniekdami pokario partizaninį karą, tada Lietuvos kariuomenę atstovaujančius drašuolių žygdarbius, kai kurie jų linkę vadinti tiesiog mūsų visų nevilties būseną.

(keliamą į 5 psl.)

Karaliaučiaus lietuviai 1991-ųjų Sausio 13-ąją

Tikriausiai mažai kas žino, kad 1991 m. sausio mėn. Lietuvos laisvės barikadose stovėjo ir Karaliaučiaus krašto lietuviai. Apie 1990 m. dabartinėje Kaliningrado srityje gyveno apie 30 000 lietuvių, iš jų beveik 10 000 buvusių politinių kalinių ir tremtinių, kuriems nebuvo leista grįžti į Lietuvą, šeimos.

Prie Parlamento 1991 m. sausio mėnuo. Nuotr. Romo Eidukevičiaus

Tarpukario Lietuvos patriotinės mokyklos išauklėti, laisvės kovų užgrūdinti, išgyvenę bunkeriuose, ištverę baisiausius lagerius ir tremtis ir neįleisti atgalios į sovietų okupuotą Lietuvą: Lietuvos karo lakūnas, kapitonas Kostas Lekšas, puskarininkis Aleksas Budrikas, partizanai Jonas Mičiulis-Skaisgiris, Steponas Bubulas-Gintautas, Plie-

nas, Pranas Žvinklys-Barzda, Stasys Grabauskas-Meška ir Romas Taučenskas, per pora dienų iš vietinių dalinių „susiveikę“ ginklų ir amunicijos, dviem sunkiai pakrautais „moskvičiais“ patraukė į Vilnių.

Atvykę prie Seimo, vyrai prisistatė Lietuvos parlamento gynėjams. Vadai jau žinojo, kad toks „karaliaučinis“ yra rūmuose ir sėdi

Emanuelio Zingerio kabineto primamajame kartu su „amerikonka“ Rita Dapkute. Aš per minutę buvau surastas ir atvestas prie garbių Lietuvos patriotų, mano tuomet vadovaujamos bendruomenės aktyviausių narių. Maloniai nustebau juos išvydęs. Prireikė bent 10 Parlamento gynėjų, kad per kartą suneštų visą Karaliaučiaus vyrų atvežtą ginkluotę. O karaliaučiskiai dar keletą dienų pasiliko Vilniuje budėti laisvės gynėjų gretose.

Aš keletą dienų budėjau šiltai – Seimo rūmuose. Turėjau telefoną, kuriuo skambinau (vėliau ir man skambino) į Tilžę (Sovetską), Gumbinę (Gusevas), Eitkūnus (Černyševskoje), Ragainę (Nemanas), Karaliaučių (Kaliningradas), kur jau anksčiau suorganizuoti žmonės sekė sovietų karinių dalinių judėjimą Kaliningrado srityje.

Paprasti žmonės tada mažai kas turėjo telefonus, tad daugiausiai vertingų žinių teikė srities karinių dalinių karininkų žmonos lietuvės.

(keliamą į 4 psl.)

Lietuvos politinių kalinių sąjungai – 30

Lietuvos politinių kalinių sąjunga gruodžio 23 dieną paminėjo savo veiklos 30-metį. Ji jungė 31 Lietuvos miesto ar rajono savo skyrių ir 3447 politinius kalinius – sąjungos narius.

Sąjunga, jos skyriai ir nariai per veiklos metus drausmingai vykdė savo programą, įstatus ir aktyviai sprendė kitas jiems keliamas užduotis. Iš pagrindinių užduočių paminėtinos: 1991 m. birželio mėn. Červenėje (Baltarusija) pastatė paminklą, paminėdama ir pagerbdama ten 1941 m. birželio mėn. sušaudytus Lietuvos piliečius – politinius kalinius.

LPKS nuo savo veiklos pradžios aktyviai ieškojo žuvusių Lietuvos laisvės kovotojų palaikų. Žūties ir palaidojimo vietose statydavo paminklus ir pagerbdavo jų atminimą.

1992–1996 m. sąjunga aktyviai prisidėjo prie KGB archyvų saugojimo. Jos nariai ištisomis paromis budėdavo prie KGB pastato, jo kameroje. Protestuodavo prie KGB rūmų ir Lietuvos Respublikos Seimo dėl archyvų nesaugumo ir prieš Vytauto Skuodžio skyrimą LGGRTC generaliniu direktoriumi. Prisidėjo prie paminklo Aukų g. 2A statybos.

„Ši taryba 2005 m. Vilniuje organizavo respublikinės reikšmės protesto mitingą „Už skaidrią ir moralią politiką“.

1992 m. sąjungos narys Juozas Listavičius dvi kadencijas, o sąjungos narys Antanas Napoleonas Stasiškis keturias kadencijas buvo išrinkti Lietuvos Respublikos Seimo nariais. Dirbo Biudžeto ir finansų bei Nacionalinio saugumo komitetuose.

1997–2005 m. sąjungos narys Eugenijus Stancikas Vyriausybės paskyrimu dirbo Pasipriešinimo dalinių (rezistentų) komisijos pirminku, keli kiti buvo paskirti paminėtos komisijos nariais ir dirbo ilgesnį laiką. Sąjungos narys Petras Girdzijauskas 1997–2000 m. dirbo LGGRTC generalinio direktoriaus pavaduotoju.

(keliamą į 4 psl.)

Lemtingoji Sausio 13-oji Kaune prieš 30 metų

Šįmet sukanka 30 metų nuo 1991-ųjų sausio mėnesio įvykių. Privalu juos prisiminti, nes jie buvo lemtingi Nepriklausomybės atkūrimui. Lietuvos Sąjūdžio garbės pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis yra parašęs: „Kauniečių potencialas ir gerosios iniciatyvos yra nepamiršamos, jos išsiskiria viso Lietuvos Sąjūdžio kontekste ir paliko Kaune konkretaus veikimo tradiciją iki šiol“. Kauniečių indėlių Sausio 13-ajai aprašėme knygoje, išleistoje Lietuvos Sąjūdžio 15-ųjų metinių, paminėtų 2003 m. birželio 7 d. konferencijoje, proga.

Knygoje yra 24 kauniečių, Sąjūdžio pradininkų ir organizatorių: A. Kaušpėdo, V. Ališausko, V. Pavilionio, V. Antanaičio, V. Valiušaičio, Č. Stankevičiaus, P. Varanausko, B. Nedzinskienės, A. Patacko, A. Smailio, A. Abišalos, A. Suldargo, K. Genio, V. Katkaus, S. Gričiaus ir kitų, prisiminimai, istoriniai, autentiški archyvų dokumentai, unikalios R. Požerskio ir J. Ivaškevičiaus nuotraukos, o L. Glinskio kompaktinėje plokštelėje įrašyti tų dienų įvykiai ir žmonės. Straipsnyje panaudota Kauno pirmojo mero V. Adomonio, prof. V. Landsbergio, K. Starkevičiaus ir kitų prisiminimai.

Sudarytos darbo grupės

Sausio 11–13 dienomis omoninkų siautėjimo įtampa Vilniuje pasiekė kulminaciją. Sovietų okupacinė kariuomenė užėmė Lietuvos komunistų partijos archyvą, nusiaubė Krašto apsaugos departamentus, užėmė Spaudos rūmus, Vilniaus televizijos bokštą, apšlakstydama 14 žuvusiųjų ir daugybės nukentėjusiųjų krauju. Tomis lemtingomis dienomis mes, kauniečiai, jautėmės tarsi sėdį ant parako statinės. Juk Kaunas sovietų buvo neįtikėtina militarizuotas ir „uždarytas“ miestas.

Sąjūdinė, pirmoji Kauno miesto taryba (pirmininkas Gintaras Pukas, meras Vidmantas Adomonis) ir 3-ioji Kauno Sąjūdžio taryba (pirmininkas Ričardas Šležas, ats. sekretorius Alfonsas Vaišnoras) patyrė sunkių išbandymų: jie tapo pagrindiniais visų pasipriešinimo darbų Kaune organizatoriais. Kauno taryboje sudarytas miesto gynybos štabas (vadovas G. Pukas, nariai – tarybos prezidiumas). 100 tarybos narių buvo suskirstyti į darbo grupes. Iš anksčiau sudarytas veikė Antiblokadinis štabas (V. Adomonis, V. Z. Satkevičius, P. Andrulis, V. Čiurinskas, A. Dragūnevičius ir kiti), todėl susiklostė geri darbiniai ryšiai su valstybinėmis įmonėmis, buvo kaupiamas labdaros fondas.

Paskirta darbo grupė ryšiams su kariškiais spręsti Kaune (Z. Satkevičius, V. Duliūnaitė, I. Bedarfenė ir kiti), strateginių objektų gynybos organizavimui (V. Pačetauskas). Sausio 13 d. miesto taryba priėmė skubų nutarimą „Dėl miesto apsaugos ir strateginių krypčių“, patvirtino organizacinę struktūrą ir atsakingus deputatus: už informaciją (K. Rimšelis), operatyvinę veiklą (A. Targamadzė), ryšiams su partijomis ir judėjimais (G. Sakalnikas), informacijos priėmimo grupė (P. Andrulis), informacijos patikimumo patikrinimo (S. Gričius, L. Vainius, S. Pikšrys). Bendru koordinatoriumi tapo

K. Ignatavičius. Už miesto ūkio funkcionavimą atsakingas miesto meras V. Adomonis, ryšius su Lietuvos Aukščiausiąja taryba ir Vyriausybe – G. Pukas. Vykdomo kontrolė pavedama Prezidiumo nariui J. A. Baltrukoniui.

Pirmiausia į savivaldybę buvo sukviesti pramonės įmonių ir organizacijų vadovai, aptarta, kaip praktiškai apsaugoti svarbiausius miesto objektus – Kauno savivaldybės pastatą (Laisvės al. 96), Lietuvos radijo ir televizijos centrą (Vaižganto g. 13), Lietuvos radijo ir televizijos Kauno skyrių (Daukanto g. 28a), Centrinį paštą (Ožėskienės g. 10), dvi telefonų stotis (Savanorių ir Taikos pr.). Sitkūnų ir Juragių radijo stotys turėjo būti ginamos kartu su Kauno rajono savivaldybe.

Savivaldybės pastatas buvo paruoštas šturmui

Kauniečiai ir Kauno Sąjūdžio nariai įrodė, kad yra ištikimi Laisvės gynėjai: per savo grupių įgaliotinius kontroliavo padėtį Kaune (užtvarų statymas, žmonių siuntimas prie TV, telefonų stoties, Sitkūnų, Juragių stočių ir į Vilnių). Žmonės gausiais būriais apsupo ir, degant laužams, objektus saugojo ištisomis paromis. Miesto pramonės, statybos ir transporto įmonės nedelsiant apjuosė ginamą objektus gelžbetoniniais blokais, metalo konstrukcijomis, skyrė transportą žmonėms vežti į Vilnių ir budėti prie objektų. Koordinavo paskirtasis K. Starkevičius, kuris su kitais (komendantas KPI karinės katedros vedėjas plk. N. Vidrinskas) rūpinosi pastato gynybos klausimais, tvarka, archyvų, turto ir kt. apsauga.

Savivaldybės pastatas priminė nedidelę tvirtovę – langai ir durys buvo uždengti smėlio maišais iki antro aukšto, statybiniais blokais, visur užtvaros iš sunkiojo transporto priekabų. Pastato viduje gaisrinės žarnos, jų švirkštai nukreipti į duris. Įrengtos civilinės saugos sirenos, kurios miestiečius įspėdavo apie pavojų ir kviesdavo prie ginamų objektų. Savivaldybės viršutiniame aukšte buvo savanorių „žaliaraiščių“ štabas (vadovas mjr. V. Vilkelis). Čia veikė radijo stotis, kurią įrengė KTU radistai mėgėjai. Jie budėjo apie mėnesį. Taip buvo pasiruota pastato šturmo atveju greitam informacijos perdavimui pasauliui.

Prie savivaldybės vykdavo gedulo mitingai, kur tūkstančiai kauniečių meldėsi su kunigais A. Svarinsku, R. Mikutavičiumi. Tūkstančių žmonių tariami „Tėve mūsų“ žodžiai skambėjo tarsi priesaika Lietuvai...

Buvo paskelbtas ir platinamas Kauno Sąjūdžio tarybos kreipimasis į Respublikos piliečius (Kauno Aidas, 1991, sausio 1–17, Nr. 1. Redaktorius – V. Valiušaitis). Sausio 14 d. ryte išėjo pirmasis „Laisvasis Kaunas“ – tai buvo „Kauno tiesos“ (vyr. redaktorė T. Mačiulienė) ir „Laisvojo Kauno“ jungtinis laikraštis. Iš viso išleista 6 numeriai. Jame yra Kauno deputatų padėka žurnalistams už pilietiškumo pavyzdį – „Kaunas tapo garsiai plakančia Lietuvos širdimi“.

Radijo mėgėjų palaikomas ryšys

Neramias valandas išgyveno visi, kurie saugojo Sitkūnų ir Juragių stotis, ypač kai šalia sustodavo karinės motorizuotos kolonos. Vice-mero S. Gričiaus darbo grupė tikri- no beveik kiekvieną telefonu perduodamą informaciją dėl jos patikimumo apie kariškių judėjimą ir kita. Jiems padėjo taksi vairuotojai ir miestiečiai. Kariškius labai erzino, kai privatus kauniečio automobilis sekdamas koloną, tyrinėdamas jos veiksmus ir judėjimo kryptį. Savivaldybės štabe buvo įsigyti telefonų priedai, rodantys skambučio numerį.

Ypatingu išradingumu pasižymėjo KPI radijo klubo vadovas A. Kregždė, kuris su keliolika kolegų studentų miestelio bendrabutyje įrengė galingą mėgėjišką radijo stotį, kuri, nelikęs ryšio, būtų tinkamu tiltu su Vakarais. Vienas iš tvermingiausių trumpabangininkų buvo studentas S. Franckevičius, nepalikęs posto apie pusmetį. Tokiu būdu vilniečiai perduodavo informaciją į Kauną, o šie ją retransliuodavo į užsienį. Kauno ryšininkai sujungė nuo Maskvos einančią radijo relinę magistralę su Kauno, todėl transliacija vyko Talinas–Helsinkis–Europa.

Kauno radijo mėgėjai palaikė ryšį su SKAT Kauno rinktine (J. Abromavičius). Visiškos okupacijos ir informacinės blokados atveju S. Gričiaus sutarimu su Kauno klinikomis KPI radistai ir mokslininkai įrengė slaptą 5 kilovatų radijo stotį po ligoninės kaminu ir iškėlė antenas į 75 m aukštį. Tik nedaugelis apie tai žinojome. Tuo metu palydovinis ryšys buvo blokuotas ir kontroliuojamas sovietų kariškių.

Kalbant apie santykius su karine vadovybe, mero V. Adomonio žodžiais, gruodžio 7 d. susitikime deputatai išgirdo nepasitenkinimo emocijų srautą. Vėliau ne kartą su Kauno įgulos vadu plk. V. Chackevičiumi tarėsi meras V. Adomonis, G. Pukas ir Z. Satkevičius, reikalavimai iki pat Sausio 13 d. ryto vis didėjo, bet niekas jų nevykdė. Atsi-

sakyta nutraukti radijo ir televizijos transliacijas. Dieną gauta žinia, kad karinė vadovybė nutraukė derybas su miesto taryba. Paskutinis mero susitikimas su atsiustu Sovietų sąjungos oro desanto pajėgų vado pavaduotoju gen. plk. O. Pikausku (kilęs iš Kauno) įvyko pavakare. Jis pagarsino ultimatyvius reikalavimus ir pagrasino mieste įvesti komendantą valandą.

TV trasliaciją perėmė Kaunas

Didėjant įtampai, buvo aišku, kad bus plečiamas objektų užgro- bimas. Sausio 11 d. kartu su Kauno Sąjūdžio tarybos štabo nariu A. Tribe buvome nusiūsti į Vilnių. Būdamas Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos vicepirmininku, kartu su akad. A. Buračiu, įžymiais disidentais V. Petkumi ir kunigu A. Svarinsku skubiai suredagavome ir faksu iš Aukščiausios Tarybos išsiuntėme tekstus apie sovietų tankų ir kareivių siautėjimą bei esamą situaciją Lietuvoje į Jungtinių Tautų sekretariatą Vašingtone, kur žmogaus teisėms atstovavo lietuvių kilmės darbuotoja Nensi Ambrazas. (Pranešimus nuolatos siuntėme ir po Sausio 13 d.)

Po TV bokšto užgrobimo, kai 2 val. 5 min. ekrane išnyko Eglės Bučelytės veidas, po 5 min. transliaciją perėmė TV Kauno skyrius. Tą naktį „kovos krikštą“ teko išlaikyti žurnalistui Modestui Patašui. Naktį, kai 3 val. 15 min. nutrūko radijo ryšys su Vilniumi, tuoj pat iš Sitkūnų radijo stoties pasigirdo Jolantos Šarnickienės balsas: „Kalba Kauno radiofonas. Pranešame, kad radijo programos grubiu karinės prievartos būdu nutrauktos“. Juragių stotyje per mikrofoną į visuomenę kreipėsi inžinierius A. Vydmontas.

Su A. Vaišnoru, R. Šležu ir kitais sąjūdiečiais buvome pasiryžę įsikišti, jei transliacija iš Kauno pakryptų kita linkme. Priminsiu, kad Kauno TV studijoje budėjo Sąjūdžio žmonės: žurnalistas M. Patašius, inžinieriai Benjaminas Karla, Gintautas ir Povilas Valaičiai, Henrikas Penkaitis; operatoriai Vacys Urbanavičius, Boleslovas Grina, Zigmantas Milaševičius. Prie pulto – režisieriai Raimundas Čaikauskas, Rymantas Vaičekauskas, Raimundas Yla, Vidas Mačiulis, Raimondas Šeštakauskas (skyriaus vadovas). Šis be atokvėpio darbo etapas truko tris paras, 72 val. 8 min. Antrasis etapas tęsėsi iki rugpjūčio – iki Vilniaus TV bokšto okupacijos pabaigos.

Tą atmintiną naktį į visuomenę kreipėsi Kauno tarybos ir Sąjūdžio vadovai: ats. sekretorius A. Vaišnoras, signataras P. Varanauskas, Kauno tarybos pirmininkas G. Pukas, pavaduotojas Z. Satkevičius. Kauno Pravoslavų apreiškimo katedros tėvas Ilarionas kreipėsi į sovietų karių: „Lietuva apsisprendusi ir nereikia kraujo“.

(keliamą į 4 psl.)

Pavėluotas principingumas

Sakoma, kad po Trijų Karalių nedera sveikinti Naujųjų metų proga, o jei jau pasveikinai, „lieki skolingas“ vaises. Politikoje irgi yra toks principas – nekritikuoti naujosios valdžios šimtą dienų: juk savaime suprantama, kad nauja valdžia turi „įsivažiuoti“: tai yra perimti ankstesniosios valdžios darbus, susipažinti su „palikimu“ ir imtis savų planų realizavimo. Kadangi politika dažnai ne be pagrindo pavadinama nešvariu dalyku, toks 100 dienų palaukimo principas įneša į politikos mūsų lauką taikos periodą, kuris, žiūrėk, gali priartinti net didžiausius oponentus. Vienintelė sąlyga – kad tie oponentai būtų viena kryptimi, tik skirtingais keliais einančios politinės jėgos.

Prisiminkime Lietuvą prieš 30 metų – įvairių pažiūrų ir įsitikinimų beginkliai tautiečiai vieningai stoji prieš okupacinės sovietų kariuomenės tankus ir neatsitraukė. Atsitraukė tankai... (O po poros metų išvis dingo iš Lietuvos.) Tuomet takoskyra buvo aiški: vienoje pusėje – nepriklausomybės siekianti Lietuva, kitoje – „Jedinstvo“ ir virstanti supergalingos valstybės Sovietų sąjungos iškamša.

Grįžkime į šiandieną. Akis draskanti realybė yra ta, kad nėra tokios vienybės. Negana to, matome kitokius pavidalus įgijusių „Jedinstvos“ reinkarnaciją, kurią Rasa Juknevičienė taikliai yra pavadinusi „Kremliaus projektu“. Tik šįkart „Jedinstvo“ atvirai nepropaguoja prokremliškų pažiūrų ir nekalba apie „amžiną draugystę su didžia rusų tauta“ – kaip tik atvirkščiai, iš „Kremliaus projektų“ trykšte trykšta patriotizmas, kartais toks, jog net Sibiro tremtinys priverstas susigūžti, kad nebūtų apšauktas Lietuvos prieš!

Netikite? Štai ištrauka iš vieno superpatriotinio tinklalapio, rašan-

čio apie įvykius JAV: „Ne, čia ne apie politiką ar ekonomiką, ir net ne apie tai, kad 2009-ųjų sausio riaušės prie Seimo dabar gali vėl pasikartoti Lietuvoje, nes atėjusi dabar valdžia, švelniai tariant, pati jas provokuoja. Todėl galimos lietuviškos riaušės būtų ištis visiškai kitokio pobūdžio“.

Supratote, kur sukama? Mėnuo tepraėjo nuo naujosios valdžios darbo pradžios, bet jau kalbama apie riaušių galimybes!

O turint galvoje įvykius Vašingtone, nesunku juos sugretinti su 1991 m. sausio 8 d. „Jedinstvos“ organizuotų vyrų bandymu įsiveržti į Parlamentą – ar sutapimas, kad tas „patriotiškas“ tinklalapis kaltina dabartinę valdžią provokuojant riaušes?

Kitas atvejis. „Nacionalinio susivienijimo“ Kauno skyrius rašo: „Vėl stumiama idėja dėl V. Landsbergio pripažinimo valstybės vadovu, tik dabar nepasikuklinta tą daryti Laisvės gynėjų dienos proga, prisidengiant žuvusiųjų atminimu, uždarytai tautai pažadant poilsio

dieną, duonos ir žaidimų“. Na, kad „tauta uždaryta“, reikia suprasti kaip neva neteisėtai I. Šimonytės Vyriausybės priimtus judėjimo apribojimus stabdant „koronos“ pandemijos plitimą, bet ne tai svarbiausia – čia akcentuojama būtinybė paneigti Vytauto Landsbergio pagrindinį vaidmenį (o tai reiškia – ir jo vykdytą politiką) atkuriant nepriklausomybę ir ją įtvirtinant tarptautinėje politinėje arenoje.

Juk esmė ne šio žmogaus asmenyje, bet visoje jo aplinkoje, tai yra norima paneigti visos tautos, palaukusios savo lyderį, poziciją. Trumpai tariant, nei V. Landsbergis, nei jį palaikiusi tautos dalis neišreiškė tikrų Lietuvos siekių – štai ką norima įteigti istorijai! Na, o paskui jau galima akcentuoti, kas buvo pirmasis nepriklausomos Lietuvos vadovas ir taip toliau. Visa tai vadinasi istorijos perrašinėjimu.

Prisiminkime, kada atsirado „Nacionalinis susivienijimas“? Prieš 2020-ųjų Seimo rinkimus, tačiau jo šaknys siekia ankstesnius laikus – visokie „forumai“ kūrėsi prieš

2016 m. rinkimus ir jų propaguojamos idėjos buvo skirtos atitraukti būsimus TS-LKD rinkėjus. Jei kas tuo abejojate, prisiminkite, koks laikraštis ir ką jis rašė tuo metu. Nepamenate? Ogi „Respublika“!

Štai jums ir atsakymas, kas tie didieji mūsų „patriotai“.

Bet grįžkime į pradžią – apie susilaikymą nuo kritikos 100 dienų. Ir čia nemaloniai nustebsim – mūsų valstybės prezidentas Gitanas Nausėda, dar tvirtindamas sveikatos ministru Arūną Dulki, pagrasino (nebijokime daiktus ir reiškinius vadinti savo vardais, teigė Vilius Bražėnas) jam negaliosiant 100 dienų be kritikos. Nesigilinsime į asmeniškumus tarp G. Nausėdos ir A. Dulki, apie kuriuos jau kalbėta viešojoje ir ne viešojoje erdvėje, bet negali nestebinti demonstratyvus prezidento „principingumas“, kai jis kalba, jog A. Dulkis turėtų atsakyti už neskaidrius vakcinacijos eigos rezultatus (turiu galvoje Šilalėje vykusių vakcinacijos akibrokštus).

Negali nepritarti žurnalistei I. Makaraitytei, kad pats prezidentas yra tos pagedusios sistemos dalis – juk jam irgi „negaliojo“ apribojimai susilaikyti nuo kontaktų už vieno ūkio ribų: šventėms į namus parvyko Jo Ekscelencijos duktė, kai eiliniai žmogeliai vengė net anūkus pamatyti.

Prieš 30 metų Rusijai į akis žvelgė badas

Kai Lietuva išgyveno Maskvos paskelbtą blokadą, niekam iš mūsų net į galvą nešovė, kad pačioje Rusijoje reikalai kur kas prastesni – parduotuvės buvo tuščios, kuo mito paprasta liaudis buvo nesuprantama. Grėsė badas. (Man pačiam tuo metu teko lankytis Maskvoje ir vienintelis produktas parduotuvėse buvo didžiuliai tabletės formos sūriai, kurie, kaip paaiškėjo nusipirkus gabaliuką, buvo nevalgomi – tarsi čiurmotum kalkių ir žemės mišinio gumulą.)

Rusiją išgelbėjo Jungtinės Amerikos Valstijos, pradėjusios tiekti maistą: 1992 m. vasario 10 d. į buvusias Sovietų sąjungos šalis ėmė keliauti humanitarinė pagalba, žinoma kaip operacija „Provide Hope“ – „Suteik viltį“. Tą dieną iš Vokietijos ir Turkijos karinių JAV bazių pakilo 12 karinių oro pajėgų transporto lėktuvų, kurie atskraidino 500 tonų maisto produktų ir medikamentų į 12 didžiausių šalies miestų, tarp jų – ir į Maskvą bei Sankt Peterburgą. Šiuose

miestuose buvo milžiniškas būtiniausių prekių stygius – trumpai kalbant, tiesiog nebuvo ką valgyti! Šios operacijos metu iki 1993 m. rugpjūčio mėn. buvo atlikti 282 transporto lėktuvų reisai, atskraidinta apie 7012 tonų krovinių...

Įdomiausia štai kas: žinia, humanitarinė pagalba savo esme yra tikslinė, su aiškiu adresatu nemokama pagalba, išreikšta pinigine ar materialia forma (šiuo atveju – maisto produktais ir medikamentais) – paprastai

šnekant, ją nemokamai turi gauti pagalbos tiekėjo nurodyti adresatai. O Rusijoje buvo taip – tą humanitarinę pagalbą (neiškiriant įžymybe tapusių „Bušo šlaunelių“ – broilerių mėsos) nedelsiant buvo pradėta... pardavinėti gyventojams už pinigus!

Šiandien Rusijoje apie tai net neužsimenama, o ką jau kalbėti apie kažkokį dėkingumą... Užtat labai išraiškingi socialiniuose tinkluose sklendantys komentarai: „Aš tada sužinojau, kad vištose būna riebalų“,

„Pamenu, visi pirko „Bušo šlaunelles“ ir, iki tol pažinoję tik pamėlusias višteles, stebėjosi, kokios riebios vištos ir kokie geltoni tie riebalai. O paskui, prisiriję iki soties, porino: „Atsiuntė mums kažkokį cholesterolinį mėšlą, nes nežino patys, kur jį dėti. Patys, žinoma, nevalgo“. Aišku, kad tokiems žmonėms jau niekas nebeпадės! „Juk tai ne pirmas kartas, kai Amerika gelbsti rusus nuo bado“.

Na, o pabaigai galima prisiminti, kad Amerika Rusiją išgelbėjo ne tik griūvant Sovietų sąjungai, bet ir per Antrąjį pasaulinį karą. Tiesa, apie šią neįkainojamą pagalbą šiandieninė Rusija irgi nenori kalbėti, o ką jau ten – apie dėkingumą!

Buvęs Kalifornijos gubernatorius pasmerkė Trumpą

Buvęs Kalifornijos gubernatorius respublikonas Arnoldas Švarcnegeris palygino Kapitolijaus užpuolimą su „Krištoline naktimi“. Jis pareiškė palaikymą demokratijai po sausio 6 d. įvykusio Kapitolijaus šturmo, kurį surengė prezidento D. Trumpo šalininkai, siekdami sutrukdyti JAV prezidento rinkimų rezultatus.

Savajame pareiškime A. Švarcnegeris papasakojo apie savo vaikystę pokarinėje Austrijoje, apie psichologines traumas, kurias patyrė austrai, neišskiriant jo tėvo, patikėję Adolfu Hitleriu ir nacistais. Radikalūs D. Trumpo šalininkai jis palygino su naciais, o Kapitolijaus šturmą – su „Krištoline naktimi“ ir masiniais žudų pogromais Vokietijoje 1938 m.

A. Švarcnegeris pareiškė netikėjimą, kad JAV įmanoma autoritarizmo pergale, visgi tam, kad taip neįvyktų, turi būti apginti demokratijos principai ir jos institucijos. Buvęs gubernatorius pavadino D. Trumpą blogiausiu istorijoje JAV prezidentu ir paragino savo bendrapartiečius respublikonus atsiritoti nuo Trumpo. Taip pat jis pakvietė visus amerikiečius palaikyti

naujai išrinktą prezidentą Džo Baideną ir padėti jam suvienyti šalį, vadovaujantis demokratijos principais ir juos ginant.

Tokį A. Švarcnegerio pareiškimą įvertino demokratijos šalininkai: „Arnoldas Švarcnegeris yra pavyzdys, kaip buvęs aktorius gali būti ir atsakingu politiku. Šis atvejis, kaip ir Ronaldo Reigano atveju, parodo, kad

politiku aktorius gali tapti tuomet, jeigu jis į politiką dirbti eina vedinas savo įsitikinimų ir principų, o ne pasirenkęs vaidinti politiką pagal kažkieno parašytą scenarijų. Vaidinantis aktorius atsakingas tik režisieriams, ir tai savaime suprantama – tave jie pasamdė vaidmeniui, tau jie ir moka. Pavyzdys irgi labai išraiškingas“.

Turbūt supratote, ką turėjo galvoje komentatorius, rašydamas du paskutinius sakinius?

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Karaliaučiaus lietuviai 1991-ųjų Sausio 13-ąją

(atkelta iš 1 psl.)

Nežinau, ar visi jų vyreliai karininkai apie tokias įžūlias išdavystes žinojo... Bet, ačiū Dievui ir Jėsiui, šimtątatstantinė Kaliningrado srities kariauna Lietuvos link nepajudėjo, visur buvo pakankamai ramu, išskyrus karo aviaciją, kuri kažkodėl buvo karinėje parengtyje. Negalėjome patikėti, kad sovietai ryžtųsi bombarduoti mūsų miestus. Vėliau paaiškėjo, kad kai kuriuos objektus paimti jie vis dėl to ruošėsi.

Kremliaus tarnus labai nervino Sitkūnų radijo ir televizijos retransliacijos stotis, skleidusi vidurio, vakarų ir pietų Lietuvai laisvą žodį. Ir vieną sausio naktį nedaug trūko iki dar vieno puolimo – ši kartą iš oro, kuris galimai būtų nusinešęs gal dar daugiau aukų, nei Sausio 13-osios naktis.

Ir čia reikėtų prisiminti bei pagerbti mūsų tautietį, sovietų karo aviacijos papulkininkį Romą Vilutį, kuris tuo metu vadovavo Kaliningrado karinių malūnsparnių eskadrilei, pasiūstai bombarduoti Sitkūnų stotį. Romo Vilučio vadovaujama eskadrilė atskrido iki Lietuvos, bet, kaip jis pasakojo, apsisuko

atgal kažkur Šakių rajone ir, atraportavęs „celj nevidim“ (taikinio nematome), eskadrilei davė įsakymą grįžti į bazę prie Kaliningrado. Sugrįžę dar kurį laiką „kabo jome ore“, sakė Rusijos karo aviacijos karininkas Romas Vilutis, bet baigėsi degalai ir teko tūpti. Buvome pasiruošę areštui, bet, Rusija jau buvo kita.

Boriso Jelcino 1991 m. sausio mėnesį kreipimasis į Rusijos žmones turėjo didžiulį poveikį kariuomenei. Po keleto metų Romas Vilutis, kartu su žmona mokytoja Šviesa, dukra Rasa ir sūnumi Rimantu norėjo grįžti į Lietuvą ir padėti kurti Lietuvos kariuomenę, bet jam buvo pasakyta: per gerai tarnavai rusams, kad papulkininkį išsitarnavai. O ar įsivaizduotume tokią situaciją 1918 m., kad būsimam Lietuvos kariuomenės vadui, buvusiam Rusijos generolui majorui, Silvestrui Žukauskui kokie „patriotai“ būtų išdrįsę prikaišioti per didelę tarnystę Rusijai?

Tik tautos vienybėje mūsų Lietuvos jėga!

Sigitas ŠAMBORSKIS,
Karaliaučiaus krašto lietuvių bendruomenės pirmininkas

Lemtingoji Sausio 13-oji Kaune prieš 30 metų

(atkelta iš 2 psl.)

VDU prof. L. Baškauskaitė vertė į anglų, vokiečių, prancūzų, lenkų ir kitas kalbas, dėstytojas L. Bulota – į rusų kalbą.

KMI prof. A. Smailio kalba, krepiančios rusų kalba į sovietų kareivius, o vokiečių – į pasaulį, sujaukino daugelį. Ji buvo išgirsta ir po kelių minučių Berlyno radijo perduota visam pasauliui. Profesorius vėliau buvo apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu. Įsimintinas kalbas tada pasakė KMI dėstytojas prof. Aronas Gutmanas (rusų k.), mokslinio tyrimo sektoriaus vadovas gyd. Petras Simaška (anglų ir lenkų k.), doc. Vytautas Vaičiūvėnas (lenkų k.), gyd. Cezarėjus Boimas ir kiti.

Kauno ligoninės (Klinikos, Raudonojo kryžiaus, II ir III ligoninės) buvo pasirėngusios ekstremalioms situacijoms. Štai ką pasakojo tuometinis Kauno klinikų direktorius gyd. L. Kondrotas, kuris, nors ir sirgdamas, tuoj pat išskubėjo į darbovietę. „Kadangi pravažiuoti Perkūno alėja neįmanoma, nes visur buvo pilna žmonių, kurie statė užtvartas ir barikadas iš betono stulpų prie retransliacijos bokšto, pravažiavau tik išsikvietęs Greitąją medicinos pagalbą. Į Kauno klinikas traukė didelė vora darbuotojų. Kabinete manęs laukė visa administracija, ji pranešė, kad atvykę daugelis klinikų darbuotojų, ir visi skyriai yra pasirengę priimti nukentėjusiuosius“.

Klinikose tuoj pat buvo įkurtas štabas. SAM paprašius, iš Klinikų į Vilnių nedelsdama išvyko neurochirurgų komanda, jie teikė pagalbą nukentėjusiesiems, kurie buvo stacionarizuojami Sapiegos ligoninėje, Greitosios medicinos pagalbos ligoninėje, o kitą parą budėjo prie Parlamento. Vadovavo prof. Leonas Klumbys, kartu buvo skyriaus vedėjas J. Tamašauskas, doc. J. Šidiškis ir gyd. M. Obelenis. Mano vadovaujami klinikinės širdies ir kraujagyslių chirurgijos laboratorijos darbuotojai, prireikus, buvo pasiruošę eiti į barikadas ir suteikti pagalbą sužeistiesiems.

Panašiai organizavosi ir kitos miesto ligoninės. Miesto tarybos pirmininko G. Puko įsakymu buvo sudarytas medikų štabas ekstremalioms situacijoms. Jį sudarė ligoninių vyriausieji gydytojai, Klinikų vyr. chirurgas E. Torrau, sveikatos sk. vedėjas G. Ravaitis. Vadovu paskirtas Raudonojo Kryžiaus ligoninės vyr. gydytojas M. Biliūnas, turėjęs patirties Žaslių geležinkelio avarijoje. Šis štabas derino ligoninių veiksmus, specialistų skirstymą, pasikeitimą jais ir kita.

Ypač mobilizavosi miesto centre esanti Raudonojo Kryžiaus ligoninė, ištasas paras budėjo traumatologai prof. P. Baubinas (vadovas), skyriaus vedėjas K. Skibickas, traumatologijos punkto vedėjas R. Kunickas ir kiti. Doc. R. Kalesinskas pats gelbėjo sužeistuosius Vilniuje prie televizijos bokšto. III ligoninėje ligoni-

Sveikiname

Jubiliejinio gimtadienio proga sveikiname:

Jadvygą LAUCIENĘ – 90-ojo,
Nijolę GUDAITE, Veroniką PAULIUKIENĘ
ir Almą VALINKELIENĘ – 85-ojo,
Vandą STARKEVIČIENĘ – 70-ojo,
Oną KAROSIENĘ, Viliją LUKŠYTE,
Algimantą MAŽEIKĄ ir Nijolę VALECKIENĘ – 65-ojo.

Kai savo gyvenimui bandai suteikti naują prasmę, kai pažvelgi širdies akimis į kitą ir kai veidą nutvieskia šypsena, supranti, kad gyvenimi ne veltui. Dievo šviesa telydi per visas dienas!

LPKTS Panevėžio filialas

Sveikiname garbingo gimtadienio proga:

Elvyrą KASPARAVIČIENĘ – 90-ojo,
Feliksą PAREIGĮ, Stanislovą LUKAUSKĄ ir
Barborą DANIENĘ – 85-ojo,
Bronių NORVILĄ – 75-ojo,
Oną Aldoną RUMŠIENĘ ir Emiliją BENIULIENĘ – 70-ojo,
Birutę MISIŪNIENĘ – 60-ojo.

Linkime stiprios sveikatos, laimės, vilties ir ramybės tolimesniuose gyvenimo keliuose. Tepadedu Jums dievas.

LPKTS Klaipėdos r. filialas

Lietuvos politinių kalinių sąjungai – 30

(atkelta iš 1 psl.)

Nuo 1997 m. šeši sąjungos nariai buvo deleguoti į 2000 m. birželį įvykusį tarptautinį antikomunistinį kongresą „Komunizmo nusikaltimų įvertinimas“. Dalyvavo 25 valstybės. Ypač didelį darbą jame atliko organizacinio komiteto komisijos (iš viso 20 narių) pirmininko pavaduotojas Artūras Juozas Flikaitis.

2004 m. gegužės mėn. sąjunga tapo penkių buvusių politinių kalinių ir tremtinių organizacijų Jungtinės tarybos nare. Ši taryba 2005 m. Vilniuje organizavo respublikinės reikšmės protesto mitingą „Už skaidrią ir moralią politiką“, 2012 m. rugpjūčio 24 d. paskelbė atvirą laišką prieš 2012 m. spalio 14 d. Konsultacinį (patariamąjį)

referendumą, kurio rezultatai nulėmė Astravo atominės elektrinės statybą. Paskutiniųjų metų jos priemonės nulėmė Lukiškių aikštės esamą padėtį.

Be paminėtų darbų sąjunga per jos veiklos metus svariai prisidėjo prie Lietuvos jaunimo patriotinio auklėjimo, Lietuvos Respublikos valstybingumo stiprinimo, jos istorinės atminties puoselėjimo, žmonių bei jų nuosavybės teisių atkūrimo. Šiuo metu veikia tik du – Kauno ir Vilniaus miestų LPKS skyriai. Dėl amžiaus tik maža jų narių dalis dar gali vykdyti sąjungos užduotis.

Doc. dr. Juozas LISTAVIČIUS,
Lietuvos politinių kalinių sąjungos
pirmininkas, Laisvės kovų dalyvis

nėje budėjo specialus įvairių profilių gydytojų postas. Čia aktyviai dirbo chirurgas K. Kuzminskas, L. Kilius, J. Paukštys ir kiti.

Keli Kauno medikai Atgimimo pradžioje buvo išrinkti į Lietuvos Aukščiausiąją Tarybą ir prisidėjo atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę, o Sausio 13-ąją nepaliko Parlamento rūmų. Tai – A. Butkevičius, kuris, baigęs KMI, dirbo Greitosios medicinos pagalbos gydytoju, E. Klumbys, Kauno klinikų neurochirurgas, CMTL mokslinis bendradarbis, A. Saudargas, KMI CMTL mokslinis bendradarbis, V. Jarmolenka, KMI Biochemijos katedros asistentas. Visi jie – Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarai.

Kauno Sąjūdžio taryboje buvome du medikai: aš ir prof. A. Smailys, įžymus Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio skelbėjas. Su juo daug metų teko bendrauti dirbant KMI ir Kardiologijos institute. Iš jo gaudavau draudžiamą Lietuvių Katalikų Bažnyčios Kroniką. Po Sausio

13-osios įvykių keletą savaičių teko Kauno TV studijoje dirbti kartu su prof. L. Baškauskaite, VDU dėstytoju L. Bulota. Kreipdavomės į pasaulį, informuodami apie žuvusius ir sužeistus mūsų žmones. Paskelbėme VDU žinių bazės anketą „Faktai“. Su prof. L. Baškauskaite surinkome bemaž 700 duomenų ir liudijimų sužeistųjų prie TV bokšto.

Kauno TV laidos, kurios buvo retransliuojamos Latvijoje, Estijoje, Skandinavijos šalyse, sukėlė didelį atgarsį pasaulyje. Tai sužinojau iš giminių Kanadoje. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komiteto vardu teikiau apdovanoti L. Baškauskaitę Sausio 13-osios medaliu. Tai ir buvo padaryta.

Šiandien patvirtiname, kad kaudiečiai įsimintiną 1991 m. sausio mėnesį garbingai įvykdė savo pilietinę, patriotinę pareigą ir reikšmingai prisidėjo, atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę.

Parengė prof. Arimantas DUMČIUS

Vlado Terlecko fenomenas

(atkelta iš 1 psl.)

„Visiškai atsakingai, kaip mokslotyrininkė, tvirtinu, kad dr. Vladas Terleckas yra labai reta išimtis tarp daugybės Lietuvos mokslininkų, šventai atlikusių savo pareigą pasirinktai ekonomikos mokslo krypties ir palikusių gilų ir plačios apimties pėdsaką toje mokslo kryptyje. Tarp dabartinių Lietuvos inteligentų, jis irgi yra reta išimtis, padedantis savo Tautai, vaduotis iš pavergto proto vergijos, bendradarbiaudamas viešojoje spaudoje, vienoje iš įtakingiausių Tautos mokyklų“, – taip rašė prof. Ona Voverienė.

Niekada nepriklausė partijoms

2019 m. lapkričio 4 d. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Valstybingumo erdvėje vyko Agnės Marcinkevičiūtės dokumentinio filmo „Pareiga tiesai“ premjera. Šį filmą režisierė sukūrė ekonomisto, pedagogo, mokslininko, politiko, Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataro Vlado Terlecko 80 metų sukaktuvių proga. Po filmo peržiūros dr. V. Terlecką kalbino žinomas istorijos tyrinėtojas, Nacionalinės bibliotekos Informacijos analitikos skyriaus vyriausiasis tyrėjas Vidmantas Valiūšaitis. Susirinkusieji jam negailėjo gražių žodžių už didelį indėlį į mūsų istorijos įamžinimą.

V. Terleckas 33 metus dėstė Vilniaus universitete pinigų ir banki-

ninkystės mokslus. Nepriklausomos valstybės Atkūrimo Akto signataras, per 500 publikacijų autorius, už mokslinius darbus tris kartus apdovanotas prof. Vlado Jurgučio premija. Būdamas Aukščiausiosios tarybos deputatu negalėjo būti niekieno veikiamas, nes politinėms partijoms nepriklausė.

Jis gimė 1939 m. rugsėjo 13 d. Krivasalyje, tuometiniame Saldutiškio valsčiuje (dabar – Utenos aps.). Brolis Antanas su draugais per 1957 m. Kūčias buvo suimtas. Jų teismas vyko 1958 m. birželio mėn., kai Vladas laikė abiturės egzaminus. Buvo paskleistas gandas, kad Antanas Terleckas nuteistas sušaudyti...

1958 ir 1959 m. dėl brolio antisovietinės veiklos ir kalinimo Vladas nebuvo priimtas studijuoti į Vilniaus universitetą ir Vilniaus pedagoginį institutą, nors stojamuosius egzaminus išlaikė gerai. Tik po trejų metų priimtas į Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetą. Studijuojant KGB jį „ganė“. Per pirmąją egzaminų sesiją du kartus buvo iškviestas į saugumą pokalbiams. Vėliau gavo „angėlą sargą“ – bendrabučio kambarioką, kuris jį sekė. 1966 m. Vladas Terleckas jame baigė bankininkystės studijas. Paskirtas dirbti SSRS valstybinio banko skyriuje.

1967 m. pakviestas į Vilniaus universiteto Finansų ir kredito katedrą dėstyti bankinių disciplinų. Ši jo veikla truko iki 2000 m. 1976 m. Leningrado finansų ekonomikos insti-

tute apgynė ekonomikos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją. Ir vėl išbandymai: atsisakius viešai pasmerkti brolio Antano, 1978 m. vasarą su bendraminčiais įkūrusio tautinę, politinę organizaciją Lietuvos laisvės lyga, veiklą, dešimčiai metų universitete buvo sulaukytas docento vardo suteikimas.

Tyrinėjo tarpukario bankininkystės istoriją

V. Terleckas tyrinėjo tarpukario Lietuvos pinigų ir bankininkystės istoriją. 1989–1996 m. daug dėmesio skyrė dabartinės Lietuvos pinigų bei kredito sistemų sukūrimui. 1989 m. paskirtas vadovauti Lietuvos savarankiškos pinigų ir kredito sistemos kūrimo grupei, kuri parengė daugelį bankininkystės įstatymų projektų. 1991–1993 m. dar buvo Lietuvos banko konsultantas, Mokslo centro direktorius, 1993–1996 m. – Lietuvos komercinio banko Mokymo centro direktorius.

Parašė knygas: „Pinigai Lietuvoje 1915–1944“ (1992 m.), „Lietuvos bankas, 1922–1943“ (1997 m.), „Lietuvos bankininkai: gyvenimų ir darbų pėdsakai, 1918–1940“ (2001 m.), „Bankininkystė Lietuvoje, 1795–1915“ (2011 m.), „Jonas Vailokaitis: gyvenimo ir veiklos bruožai“ (2011 m.), „Lietuvos istorijos klastojimo ir niekinimo iššūkiai“ (2009 m.), „Tragiškos Lietuvos istorijos 1940–1953“ (2014–2016 m.,

lietuvių, anglų ir prancūzų kalbomis), „Priešinimasis Lietuvos nukryžiavimui 1944–1953. Mitai ir tikrovė“ (2017 m.). Skaitytojus sudomino ir V. Terlecko surinkta ir paskelbta medžiaga apie carinės Rusijos priespaudoje buvusius Lietuvos naikinimą 17–20 amžiuose.

Apie Vlado Terlecko indėlį į 1989–1992 m. Lietuvoje vykdytą ekonominę-finansinę politiką praverdama susipažinti su doc. Jono Vizbaro mintimis, išdėstytomis jo knygoje „Duobėti lito keliai“.

„Iš reikšmingiausių Vlado Terlecko darbų paminėčiau: 1) Lietuvos išėjimo iš SSSR kreditinės sistemos ir nacionalinės bankų sistemos mechanizmo sumanymą, teorinį jos pagrindimą; 2) Sutrukdytą parduoti dalį kūrėjų atgautų iš užsienio ikikarinėlių aukų atsargų; 3) Priešinimasis kainų pakėlimui (1991 m. sausio mėn.) ir Vyriausybės nutarimo atšaukimo dėl jų inicijavimui; 4) Įvairiopas pastangas sutrukdyti avantiūristinius (ekonominę prasme) eksperimentus – prekybą už bendruosius talonus, turto privatizavimą už čekius, įteisinti visišką komercinių bankų veiklos laisvę, atmetant jų priežiūrą. Tai atnešė Lietuvai didelės žalos“, – rašo J. Vizbaras.

„Tremtinio“ skaitytojų pageidavimu spausdiname Vlado Terlecko straipsnį apie carinės Rusijos užgrobtos Lietuvos sunkų ekonominį gyvenimą ir naikinimą 18–19 amžiuose ir 20 amžiaus pradžioje.

Lietuvos siaubimas ir ekonominis engimas nuo 1794 metų

Vladas TERLECKAS

Visą dešimtmetį vienas žinomų istorikų duetas be paliovos piktdžiugiškai trimitavo apie visalaikį Lietuvos atsilikimą net nuo artimiausių kaimynų. Kaltę dėl atsilikimo vertė vien mūsų protėviams, nes esą jie buvo konservatyvūs, nevykėliai. Nors istorikai neatliko ir nepaskelbė atsilikimo priežasčių analizės, deja, dalis tautiečių patikėjo jais. Naujausiose Lietuvos istorijos knygose (T. Venclovos, A. Eidinto ir kitų), pretenduojančioms į plačią auditoriją, nutylima grobuoniška Rusijos ekonominė politika. Šiuo rašiniu noriu skaitytojams pateikti žinių, kurios galėtų sustiprinti jų imunitetą prasimanymams ir išsklaidyti nepagarbą protėviams. Dėl duomenų stokos pasakojimas apie mūsų Tėvynės ūkio smukdymą nebus išsamus ir panoramiškas.

Vien per 1792–1794 metus visa Lietuva buvo nualinta: daug miestų, kaimų ir sodybų sudeginta, išplėšta, laukai stovėjo neapsėti ir nenu-pjauti, siautė badas. Net 1794 m. sukilimą slopinę rusų generolai pripažino, jog „Lenkija (ir Lietuva – V. T.) atrodo greičiau panaši į dykumą (...). Negaliu net aprašyti, kaip čia kraštas sunaikintas“, – rašė iš Kėdainių generolas Galicinas. Rusų artilerijai apšaudant sukilėlių pozicijas Vilniuje buvo sugriauta daug namų, sudegintas visas Užupis. Gyventojai, tarp jų amatininkai ir pirkliai, išbėgiojo iš miesto.

1796 m. Vilniuje terasta apie 17,5 tūkst. gyventojų. Trakuose bebuvu likę vos keletas šeimų. Reikėjo gelbėtis nuo žudikų, moterų pjudytojų šunimis ir prievartavimo. Žinoma, visas ūkinis gyvenimas apmirė, trūko būtiniausių prekių. Targovicos konfederatų priešų ir sukilėlių dvarai buvo konfiskuojami, jų ir valstybinės žemės dali-

jamos sukilimo slopintojams bei rusų dvarininkams. Žuvo, pabėgo į užsienį, buvo ištremta į Rusiją daugybė šviesiausių, energingiausių šalies piliečių. Lietuva pateko į despotiškos, atsilikusios valstybės jungą. Beveik 70 metų buvo užkonservuota baudžiava – didžiausias ekonominės, kultūrinės pažangos stabdys. Buvo padidintas baudžiavinis išnaudojimas.

Nuo pat okupacijos pradžios pradėta įgyvendinti kolonijinė nacionalinio engimo, ūkio ir kultūros augimą stabdžiusi politika. Kraštą užgulė sunki didelės okupacinės kariuomenės išlaikymo našta. Tuoj buvo padidinti (valstiečiams 20–50 proc.) mokesčiai ir įsakyta juos surinkti metams į priekį. Lietuvoje mokesčiai realiai buvo kelis kartus didesni negu kitose Rusijos gubernijose todėl, kad mūsųose reikalauta juos mokėti sidabro pinigais, kai kitur – asignacijomis (popieriniais pinigais).

Carinė administracija, siekdama kuo daugiau ištraukti iš krašto pajamų, padidino mokesčių mokėtojų skaičių. Daugelis mūsų bajorų neįstengė įrodyti bajoriškos kilmės ir buvo apdėti papildomais mokesčiais. Dauguma laisvųjų žmonių, mažesnių miestų, miestelių gyventojų buvo paversti nelaimėliais baudžiauninkais. Pramonei, prekybai, miestams augti labai trukdė savotiškas mokestis – „pastoviai“, tai yra gyventojų prievolė apgyvendinti ir išlaikyti okupanto kareivius (duoti jiems sriubos, giros, kareivinėms parūpinti kuro, žvakių). „Pastoviai“ panaikinti tik 1837 m. Taip pat dėl padidėjusių baudžiauninkų lažo dienų skaičiaus ir prievolių jie dar labiau buvo nuskurdinti, prarado galimybes gerinti ūkininkavimą.

Atsirado ir žiauri valstiečių ir miestiečių (nuo 1827 m. – ir žydų) prievolė – jaunų vyrų atidavimas 25 metams į rekrūtus. Nuo jos galima buvo išsipirkti (žydai turėjo sumo-

kėti po 500 rublių sidabru), o kai į rekrūtus buvo neimama, reikėjo jiems mokėti specialų mokesį. Mažai to, rekrūtų apsaugai ir maitinimui visi asmeninių mokesčių mokėtojai turėjo jiems sudėti reikalingą pinigų sumą. Vilniui netekus sostinės statuso, išnyko daugelis pramonės, prekybos, amatų, kultūros plėtros paskatų.

1812 m. Lietuva vėl tapo karo veiksmų arena, vėl vaitojo žemė, prancūzų ir rusų armijose žuvo jaunimo žiedas. Apskritai gyventojų sumažėjo 30 proc., vėl teko maitinti didžiules armijas. Apskaičiuota, jog per 1812 m. karą Vilniaus gubernijos dvaruose gyvulių skaičius sumažėjo 67 proc., pasėlių plotas – 50 proc., Gardino gubernijoje arklių – 2,6 karto, jaučių ir kiaulių – 1,9 karto. Šiauliuose sunaikinta 18 proc., Kaune – 12 proc. pastatų. Vilniaus gubernijos nuostoliai, skaičiuojant kilnojamąjį turtą ir gyvulius, siekė 19,3 mln. sidabro rublių. Į šią sumą neįskaičiuota 9761 sugriauto namo vertė. Dar labiau nukentėjo Gardino gubernija, nes ten padaryta 32,5 mln. rublių sidabru nuostolių. Vėl apmirė krašto ūkinis, kultūrinis gyvenimas. Latvija ir Estija tokių nuostolių nepatyrė.

(Bus daugiau)

Lietuvos valdovų įamžinimas Žalgirio pergalės parke

Gintautas TAMULAITIS.

Aleksandras VITKUS

Kad Mindaugas buvo pirmasis susidariusios Lietuvos valstybės vadovas, pripažįsta visi istorikai. Ne veltui jo atminimas yra įamžintas ne vienoje vietoje: paminklinis akmuo Juozapinės kalne (1990 m.), Vilniaus centre (2003 m.), Mindaugo 750-osioms metinėms nukalta 200 litų moneta (2003 m.), paminklas Mindaugui ir karalienei Mortai Agluonoje (2015 m.), tačiau visą Mindaugo valdovo giminę niekas dar nevaizdavo.

Žalgirio pergalės parko pagrindinė vizija – per želdinių, skulptūrinių paminklų akcentus įamžinti Lietuvos istoriją, kuri atsispindėtų nuo seniausių laikų iki šiandienos. Lietuva prasideda nuo Mindaugo laikų. Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimas lyg tiltas sujungia tris nepriklausomos Lietuvos sandūras: 1253 m. liepos 6 d. gimusią senąją Lietuvą, 1918 m. Vasario 16-ąją, 1990 m. Kovo 11-ąją. Valstybės atkūrimo šimtmečio praeitis verčia susimąstyti apie praeities svarbą ir klausimus ateičiai.

Žalgirio pergalės parke pažintinio kelio pabaigoje palikta vieta Lietuvos valstybės susikūrimo pradžios vizijai. Tenka pasidžiaugti, kad šios vizijos įgyvendinimui 2020 m. rugpjūčio mėnesį Lietuvos kultūros taryba patvirtino klubo „Žalgirio pergalės parkas“ teikiamą projektą: „Lietuvos karalius Mindaugas, karalienė Morta ir jų sūnus Lietuvos didysis kunigaikštis Vaišvilkas“.

Vien tik šio projekto pateikimas kėlė klubo valdyboje diskusijas: ar neužtektų projekte pateikti tik karalių Mindaugą ir karalienę Mortą. Išskyla klausimas, ar norime pakartoti Agluonoje (2015 m.) pastatyto paminklo kompoziciją, ar surasti naują vaizdinį. Juk Agluonoje paivaizduota ne visa karaliaus Mindaugo šeimyna, jame nėra vyriausiojo Mindaugo sūnaus Vaišvilko, ir tai jau iškraipo istoriją. Juk Vaišvilkas dar prie tėvo gavo valdyti Naugarduką, tapo stačiatikiu, todėl po tėvo mirties jis negalėjo tapti karaliumi (taip nurodė popiežius), tačiau

Skulptūrų statymo darbai Žalgirio pergalės parke

tapo Lietuvos Didžiojo kunigaikščiu ir išlaikė tris metus vientisą tėvo karalystę.

Be reikalo mūsų istorikai jį bando sumenkinti ir nemato jo nuopelnų Lietuvai. Mažamečiai Mindaugo vaikai nespėjo įnešti naujo į Lietuvos istoriją, gal tik tai, kad po tėvo mirties vienas iš jų galėtų perimti jo karalystę.

2016 m. Lietuvos Nacionalinė ekspedicija, plaukdamą Nemunu, ieškojo senosios Lietuvos paribių. „Kur Nalibokų giria skyrė senuosius lietuvius nuo senųjų baltarusių, plauksime Nemunu pro Mindaugo

Paminklų atidengimo metu: iš kairės į dešinę valdybos nariai - Juozas Klimkevičius, Vytautas Kamblevičius, kalba klubo „Žalgirio pergalės parkas“ pirmininkas Gintautas Tamulaitis, Algimantas Danauskas

Lietuvos pradžią,“ – pasakojo prof. A. Bumblauskas. Ekspedicija surado ir aplankė Laurušavo vienuolyną, kurį 1255–1259 m., kaip nurodo Lietuvos metraštis, apie 25 km į šiaurės rytus nuo Naugarduko įkūrė Vaišvilkas prie Nemuno upės, kuris veikia ir iki šiol. Nuo Vaišvilko krikšto vardo kilo vienuolyno ir vietovės pavadinimas.

Diskusijos vyko ir dėl regalijų. Dar apaštalas Paulius teigė: „Nes nėra valdžios, kuri nebūtų iš Dievo, o tos kurios yra, tos Dievo nustatytos“. Tai patvirtina visuomenei to

Ant „Mindaugo kalvos“ stovi pirmieji Lietuvos valdovai - karalius Mindaugas, karalienė Morta ir jų sūnus LDK Vaišvilkas

meto nusistovėjusį principą, kad religiniai vaizdiniai yra tampriai susiję su karaliaus institucija bei jos valdžios simbolika. Kad išlaikytų valdžios sakralumo principą, buvo pasitelkiama karūnavimo ceremonija. Šio iškilmingo veiksmo metu būsimajam valdovui simboliškai pripažįstama ir suteikiama „dieviškoji teisė valdyti“, įteikiamos karaliaus regalijos. Karaliaus regalijos yra gerai žinomos: tai karūna, valdžios rutulys, skeptras ir kalavijas.

Karūna pats svarbiausias valdovo atributas. Įprasta, kad karūnavimo

metu ant valdovo galvos karūną uždėdavo aukšto rango dvasininkas. Vainikuoti Mindaugą ir jo žmoną Mortą popiežius įpareigojo Kulmo vyskupą Heinrichą Haidenreichą. 1253 m. liepos 6-ąją Mindaugas ir jo žmona Morta buvo vainikuota, pasak Tomo Baranausko, Rygos meistrų nukaldintomis karūnomis.

Valdžios rutulys – ideali figūra, neturinti nei pradžios, nei pabaigos, primenanti dangaus šviesulius, liudijanti visišką išbaigtumą bei pilnatvę. Kaip nurodo Vitalijus Michalovskis, 1255 m. prie Lietuvos karaliaus Mindaugo akto prisegtime antspaude, mūsų krašto valdovas vaizduojamas laikantis rankoje valdžios rutulį bei heraldinę leliją – senuoju karališkos valdžios simboliu papuoštą skeptrą. Valstybės kalavijas – ketvirtoji pagrindinė monarcho regalija. Valdovo kalavijas simbolizavo ne tik valdovo rankoje sutelktą karinę jėgą, bet ir ryžtą ginti tikėjimą, bažnyčią bei savo kraštą.

Karalienės Mortos portretas yra nupieštas dailininko Artūro Slapšio. Politiniame gyvenime, kaip nurodo Tomas ir Inga Baranauskai, pasireiškė kaip uoli Lietuvos christianizacijos rėmėja, todėl prie karūnos ji dar pasipuošė ir papildomai kryžiaus simboliu.

Lietuvos Didysis kunigaikštis Vaišvilkas tarp 54 valdovų portretų (tiek yra dailininko Artūro Slapšio LDK valdovų portretų kolekcijoje) užima irgi atitinkamą vietą. Čia reiktų prisiminti 1934 m. Vytauto Didžiojo karo muziejaus viršininko V. Nagevičiaus pastangas sukurti visų Lietuvos Didžiųjų kunigaikščių portretus. Jis kreipėsi į Lietuvos istorikų draugiją, prašydamas aprašyti kiekvieną kunigaikštį.

Prof. I. Jonynas atsiuntė V. Nagevičiui Vaišvilko charakteristiką. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus fonduose yra išlikęs prof. I. Jonyno atsakymas V. Nagevičiui. Profesorius pataria, kad Vaišvilką reiktų vaizduoti aukštaitiškų veido bruožų, neužmiršti ir pravoslavų vienuolio barzdos bei vienuolių drabužių, veidas turėtų būti sausas, be kraujis, kaip vaizduojami pravoslavų šventieji: „Paprastai ant purpurinio apsiausto jis vilkėdavo juodą drapaną, kaip vienuolio įžado ženklą“.

(keliamą į 8 psl.)

Ilsėkitės ramybėje

Agnietė Lizdenytė
1948–2021

Gimė Mažeikių r., Viešniūkstės mstl., vargonininko ir prancūzų kalbos mokytojos šeimoje. Abu tėvai kilę iš žemaičių bajorų. Šeimoje augo trys seserys ir penki broliai. Agnietė studijavo Klaipėdos Stasio Šimkaus aukštesniojoje muzikos mokykloje, Vilniaus Juozo Tallat-Kelpšos aukštesniojoje muzikos mokykloje, Lietuvos valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultete. Buvo Plungės kultūros centro buvusių politinių kalinių ir tremtinių mišraus choro

„Tėvynės ilgesys“ vadovė, Plungės Mykolo Oginskio meno mokyklos muzikos teorijos disciplinų mokytoja metodininkė, Lietuvos katalikų mokytojų sąjungos narė, Lietuvos Muzikų sąjungos narė, Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos narė. Nuo 1988 m. išitraukė į Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Plungės skyriaus veiklą, buvo viena iš pirmųjų kūrėjų, nuo 1988-ųjų rudens pradėjo burti buvusių tremtinių chorą. 1991 m. sausio 12–13 d. dalyvavo Sausio 13-osios įvykiuose prie Vilniaus televizijos bokšto. Apdovanota Sausio 13-osios medaliu.

Per daugiau nei 25 metus organizuoti Sausio 13-osios

minėjimo renginiai, dalyvauta visose respublikinėse buvusių tremtinių ir politinių kalinių chorų dainų ir poezijos šventėse, sąskrydžiuose, organizuotos respublikinės Partizanų dainų šventės Plungėje. Jos dėka choras „Tėvynės ilgesys“ vyko į Vokietijos Mendeno miestą. Ten surengė keletą koncertų. Už patriotškumą, nuopelnus Lietuvai, apdovanota LPKTB medaliu „Vilties žvaigždė“. Agnietės netektis labai skaudžiai palietė visą buvusių tremtinių bendruomenę.

Palaidota Mažeikių r., Viešniūkstės kapinėse.

LPKTB Plungės skyrius, choras „Tėvynės ilgesys“

Jurgis Gasparavičius
1933–2020

Gimė Šiaulių r., Daunorų k., ūkininkų šeimoje. 1949 m. šeima ištremta į Sibirą. Apgyvendino Širokovsko k., Alzamajaus r., Irkutsko sr. Įgijo traktorininko specialybę. Dirbo įvairius darbus. Vedė likimo draugę Veroniką. 1964 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Radviliškyje. Užaugino du sūnus. Sulaukė keturių anūkų ir dviejų proanūkių.

Palaidotas Radviliškio kapinėse. Užjaučiame šeimą ir artimuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

Pranas Kanapeckas
1927–2021

Gimė Rokiškio r., Obelių valsč., Mičiūnų k., stambių ūkininkų šeimoje. Dar mokydamas Rokiškio Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijoje platino pagrindinio literatūrą, palaikė ryšį su partizanais. Už pasipriešinimą sovietų okupacijai 1949 m. nuteistas 10 m. kalėjimo Karagandos ypatingos paskirties lageriuose, vėliau – tremtis Irkutsko sr. be teisės grįžti į Lietuvą. Buvo vienas iš Politinių kalinių ir tremtinių klubo „Tremtinys“ kūrėjų, LPKTS Ukmergės skyriaus steigimo iniciatyvinės grupės narys, nuo 1991 m. iki 1993 m. šios organizacijos pirmininkas, Sausio 13-osios brolijos narys. Rūpinosi represuotų tremtinių ir politinių kalinių teisių atkūrimu, palaikė parvežimu iš Sibiro, Ukmergės krašto partizanų perlaidojimu, paminklų pastatymu, pokario rezistencijos ir istorinės atminties išsaugojimu ir perdavimu jaunajai kartai.

P. Kanapeckas buvo nepaprastos dvasios stiprybės, optimizmo, konstruktyvaus mąstymo asmenybė, puikus pašnekovas, patarėjas. Apdovanotas LPKTS 1-ojo laipsnio žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“, „Lietuvos Ažuolai“ aukso ženkleliu, Ukmergės rajono mero padėkos ženklu. Būdamas jau garbaus amžiaus, velionis aktyviai domėjosi Lietuvos ir Ukmergės politiniu ir visuomeniniu gyvenimu. Apsuptas mylimos šeimos rūpesčio, džiaugėsi anūkėmis ir proanūkais.

Dėl skaudžios netekties nuoširdžiai užjaučiame žmoną Feliciją ir visą šeimą.

LPKTS Ukmergės filialo valdyba

Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame Irkutsko sr. Čeraušaukos r. buvusią tremtinę **Genovaitę Gervytę-Adomavičienę**, visus artimuosius, gimines, mirus seserei Anei. Lai amžių ramybė tesaugo mirusios vėlę...

LPKTS Rokiškio filialas

Nuoširdžiai užjaučiame LPKTS Šiaulių filialo tarybos pirmininką **Valentiną Kemėšį**, mirus jo žmonai Audronei. Telydi Jus paguoda ir dvasios stiprybė šią sunkią netekties valandą.

LPKTS Šiaulių filialas

Vladislovas Krivickas
1931–2020

Gimė Radviliškio valsč., Vismantų k., ūkininko šeimoje. Be jo šeimoje augo vyresnis brolis ir jaunesnis sesuo. 1945 m. tėvelį areštavus, ant keturiolikmečio

pečių užgulė visi ūkiniai darbai. Mokslui nebeliko laiko. 1947 m. rudenį tėvelis grįžo iš kalėjimo, o 1948 m. visa šeima ištremta į Irkutsko sr., Zimos mst. Mokėsi Čeremchovo profesinėje techninėje mokykloje, įgijo staliaus statybininko specialybę. 1957 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Radviliškyje, dirbo Radviliškio žemės ūkio

mašinų gamykloje. 1961 m. vedė. Užaugino du sūnus. Prasidėjus Atgimimui, išitraukė į LPKTS veiklą, buvo aktyvus dalyvis, ne kartą yra apdovanotas.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Stanislavą, sūnų Gintauto ir Sigitto šeimas, seserį Valeriją.

LPKTS Radviliškio filialas

Vytautas Valašinas (1930–2020)
Antanas Valašinas (1936–2021)

Antanas (kairėje) ir Vytautas Valašiniai. Nuotr. V. Mitės

Antanas ir Vytautas gimė Pakruojo r., Vaižgantų k., ūkininkų šeimoje. Jų ūkyje samdiniu dirbęs J. Jasiūnas, nenorėdamas tarnauti svetimoje kariuomenėje, slap-

tėsi miške. Šeimnininkas Juozapas Valašinas jam išrūpino dokumentus, buvo įskystas. 1948 m. 10 metų įkalintas Mordovijoje, o 1949 m. ištremta ir šeima: žmona Rozalija su sūnumis Vytautu ir Antanu. Dukterims Vandai ir Eleonorai tremties metu pavyko pabėgti. Motina su sūnumis atsidūrė Irkutsko sr., Bodaibo r., Pryjisk Leninskij gyv. 1956 m. tęsti bausmę tremtyje čia buvo atsiųstas ir tėvas Juozapas. Antanas ir Vytautas Sibire dirbo įvairius darbus, įgijo elektrikų kvalifikaciją. 1958 m. šeima grįžo į Lietuvą. Tėviškėje prisiregistruoti neleido. Šiaip ne taip prisiregistravo

Panevėžyje, pas motinos seserį. Vytautas sukūrė šeimą. Atkūrus Nepriklausomybę, Antanas su motina galėjo apsigyventi savo nuniokotame name Skėrių k. (tėvas jau buvo miręs). Antanas tėvų žemėje ūkininkavo.

Antanas Valašinas buvo aktyvus LPKTS Pakruojo filialo narys, Vytautas priklausė LPKTS Panevėžio filialui. Tik pasiligojęs apsigyveno tėviškėje. Juos abu globojo sesuo Vanda Valašinaite.

Nuoširdžiai užjaučiame seserį Vandą ir kitus gimnaitčius bei artimuosius.

LPKTS Pakruojo filialas

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Savaitraščio vadovė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1100 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia (2021 m. skirta 14000 eurų)

SPAUDOS,
RADIOJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Lietuvos valdovų įamžinimas Žalgirio pergalės parke

(atkelta iš 6 psl.)

Tautodailininkas Algimantas Sakalauskas skulptūroje jį pavaizdavo ir kaip valdovą, ir kaip stačiatikį: kairėje laikantis to meto skydą, dešinėje – vieną iš valdovo regalijų – kalaviją.

Laimėtas projektas įgalino organizatorius per trumpą laiką, COVID-19 viruso apsuptyje supilti kalvą, įvardintą „Mindaugo kalva“, išdrožti ir pastatyti tris stogastulpus. Tačiau tai gali atlikti tik visuomenininkai entuziastai. Jau gruodžio mėnesį buvo baigti darbai.

Žalgirio pergalės parke ant kalvos iškilo numatyti projekte trys stogastulpiai: pirmasis Lietuvos karalius Mindaugas, karalienė Morta ir po karaliaus nužudymo Lietuvos valstybės vairą perėmęs jų sūnus Vaišvilkas. Jų atminimui ažuoliniais stogastulpiais pasipuošė parkas dar vienu žymiausio Lietuvos tautodailininko Algimanto Sakalausko kūrinių ansambliu, kurių meninė vertė neabejotina. Šis jo darbas puikiai įsipina į jau esančių parke 15 stogastulpių meninę kompoziciją.

Reikia pasidžiaugti ir Gintauto Tamulaičio ir prof. Aleksandro

Žalgirio pergalei atminti paminklinio akmenų atidengimo iškilmėse. Nuotrauka iš J. Klimkevičiaus asmeninio archyvo

Vitkaus išleistu leidiniu „Žalgirio pergalės parkas 2018–2020“, kuriame tekstu ir gausiomis nuotraukomis pateikiama Žalgirio pergalės parko narių ir valdybos veikla per šį laikotarpį.

2018 m. pasodinta 1918 m. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarams skirta ažuolų alėja pagal

Lietuvos kultūros tarybos patvirtintą, o klubo „Žalgirio pergalės parkas“ pateiktą projektą – „1918 metų Vasario 16-osios Akto signatarų įamžinimas „Žalgirio pergalės parke“.

Klubo „Žalgirio pergalės parkas“ narių dėka 2020 m. pastatytas paminklinis akmuo „Žalgirio mūšio

pergalei atminti“ (12 tonų). Jo viršūnėje atsirado du kalavijai įsmeigti į akmenį, kuris atitinka istorinį faktą, nurodytą Jono Dluogošio kronikoje. Ant akmenų puikuojasi užrašas „1410 m. Žalgirio mūšiu atminti. 2020 m.“ Virš jo Gedimino stulpai, kurie 14–16 amžiuje, pagal istoriką E. Gudavičių, buvo Gediminaičių ir jų atšakos Jogailaičių dinastijos herbas. Su šiuo ženklu lietuviai dalyvavo Žalgirio mūšyje. 2020 m. įvykdytas projektas, pagerbiantis mūsų pirmojo Lietuvos valstybės valdovo karališkąją giminę.

Norime padėkoti visiems, prisidėjusiems prie šio projekto vykdymo: Kauno r. savivaldybės merui Valerijui Makūnui, jo patarėjui Edmundui Mališauskui už informacinę pagalbą bei projekto viešinimą. Dėkojame ir dailininkei Editai Mažrimienei už skulptūrų vizijos dizaino darbus. Apie asmenis, parėmusius nuotraukomis, patarimais, žiniomis, darbu, ar kita pagalba, bus pateikta informacija išleistoje knygutėje „Žalgirio pergalės parkas 2018–2020“.

Gerai darbai niekada nebūna užmiršti.

Kalėdinė dovana – kalendorius

Eglė KONDROTAITĖ

Šiais laikais visi žino, kas yra kalendorius. Pasak žodžių, kalendorius – tai visų metų dienų sisteminis sąrašas arba laiko skaičiavimo sistema, pagrįsta periodiniais gamtos reiškiniais.

Dabartinis kalendorius sukurtas dar senovės Romoje, kai imperatorius Julijus Cezaris iš pagrindų pertvarkė iki tol galiojusią nepatogią romėnų laiko skaičiavimo sistemą. Dabar jis tapęs ir svarbiu atributu kiekvieno namuose. Vieni pasistato kalendorių ant stalo, kiti pasikabina ant sienos gerai matomoje vietoje bei mėgsta žymėti svarbias jiems dienas: gimtadienius, šventes, su darbo reikalais susijusius įvykius. Taip pat kalendoriuose mėgstama stebėti mėnulio fazes, vardadienius ar kitas įdomias datas.

Artėjant didžiausioms metų šventėms – Kalėdoms ir Naujiesiems metams – „Kūrybiškumo saviraiškos studijos“ vaikus nudžiuginome studijos kalendoriumi. Rin-

komės iš daugelio pasiūlymų: pakabinami, staliniai ir kitokie. Apsisvojome ties naujovišku plastikiniu staliniu kalendoriumi. Tai nedidelis 105x187 mm dydžio stalinis kalendorius, susidedantis iš skaidraus plastiko dėžutės ir 13 lapelių (viršelis ir 12 mėnesių). Atidarius dėžutę ir pasukus viršutinį jos dangtelį į kitą pusę, ji tampa stoveliu kalendoriui. Kiekviena studijos vadovė atrinko gražiausias, įdomiausias nuotraukas, atspindėjusias 2020 metų veiklas su vaikais. Kvietėme vaikus užsukti į biblioteką ir bekon-takčiu būdu paimti dovanas.

Tikimės, kad ši dovana puikuosis ant kiekvienos studijos nario stalo visus metus ir primins šaunius nuveiktus darbus.

Skaitytojų laišakai

Dar kai ką prisimenant

Šiandien, kai vis mažiau žmonių lieka, kurie matė karo ir pokario baisumus ir galėtų būti liudininkais, todėl noriu kukliomis žiniomis pasidalyti apie tai, ką girdėjau iš kitų žmonių pasakojimų. Mano žinios (esu gimęs 1943 m.) yra menkos, o papasakoti jau nebėra kam. Dar truputį informacijos suteikė R. Mikalkėnas, gimęs 1936 m., gyvenantis Obeliuose, Rokiškio r. Aš tik esu pasidomėjęs apie gimtąjį savo Šilaičių k. Obelių seniūnijoje (nuo 1976 m. kaimas registruotas Šileikių pavadinimu). Karo metu kaime, atrodo, niekas nenukentėjo. Po karo kaimas neteko keturių vyrų: Jono Mikulėno, Povilo Stočkaus, Mikodos Namajuškos ir Vlodo Mikulėno.

Kaip tėvas man, paaugliui, buvo pasakojęs, eidamas partizanauti J. Mikulėnas atsiveikino su mano tėvuku. Atrodo, minėjo, kad buvo rugpjūčio ar rugsėjo mėnuo. Prisijungė prie partizanų, buvusių Tumašonių–Gerbalės miškuose. Neilgai teko J. Mikulėnui partizanauti. Jis žuvo 1945 m. lapkričio 5 d. Apie tai, kaip žuvo, aprašyta partizano F. Mažeikio knygutėje „Mano gyvenimas“ 2011 m. Buvo, matyt, nepatyręs ir neatsargus. Išėjo iš miško į palaukę, o pasaloje laukė sribai. Kur palaidotas – neaišku ir paaiškinti nebėra kam.

Apie kitą partizaną Povilą Stočką, R. Mikalkėnas papasakojo, kad jis žuvo Gerbalių miške prie Latvijos. Rastas subadytas, susirietęs

ir sušalęs. Namiškiai parsigabeno namo ir palaidojo Obelių kapinėse. Mano motina yra prasitarusi, kad Povilo sesuo Karolina palaikė ryšius su partizanais. Po brolio žūties pablogėjo jos psichinė būklė. Atrodo, atkūrus nepriklausomybę, ji buvo registruota ryšininkų sąraše. To tiksliai patvirtinti negaliu. Per karą P. Stočkus buvo pakliuvęs į vokiečių nelaisvę. R. Mikalkėnas pasakojo, kad iš nelaisvės pabėgo ir namo grįžo pėsčias, apsėstas parazitų. Mokėjo ardyti sprogmenis.

Vladas Mikulėnas su kitu Povilu Stočkumi po karo buvo paimti į sovietų armiją. Kai buvo nuvežti į Vilnių, nutarė abu pabėgti. Vėliau P. Stočkus prisijungė prie dalinio, o Vladas Mikulėnas dingo. Apie jo dingimo aplinkybes niekas nežinojo ir liko iki šiol paslaptis. Gaila, kad nėra šio žmogaus nuotraukos, gal pas buvusius partizanus ir yra nuotraukose kaip neatpažintasis...

M. Namajuška buvo pašauktas į sovietinių okupantų armiją ir kažkur dingo. Artimieji, atrodo, nieko nežinojo apie jį.

Tai toks menkutis žinių kraitis iš buvusio Šilaičių kaimo. Nuo 1976 m. ir šio kaimo nebėra – jis pervadintas į Šileikių. Nebeliko jame ir nė vieno vietinio gyventojų.

Nepamirškime tų, kuriems laisvė buvo brangiau už gyvybę.

Aloizas REDECKAS,
skaitytojas iš Utenos